

2. Онищук Л.А. Моделирование в освіті / Л.А. Онищук. Моделирование в освіті // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: Зб. наук. пр. / Редкол.: Огнев'юк В.О., Бех І.Д., Хоружа Л.Л. - К.: Університет, 2008. - № 9. - 152 с. - С. 38 - 43.

3. Перегудов Ф.І., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ / Перегудов Ф.І., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ. - М.: Высшая шк., 1989. - 367 с.

Отримано 20.02.2015 р.

УДК 37.015.31:7+17.023.36(477)

Папушина В.А.[°]

Хмельницький національний університет кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття показує складові формування естетичної культури як однієї з важливих умов людської діяльності і включає рекомендації до вивчення рівня естетичної культури студентів, формування літературно-мистецьких компетентностей та залучення талановитої молоді в процесі позааудиторної роботи до культурно-естетичної діяльності – невід'ємної складової майбутнього фаху.

Ключові слова: естетична культура, естетичні смаки, культурно-естетична діяльність, готовність до формування естетичної культури, естетичні почуття, культурно-естетичне середовище

Статья показывает составляющие формирования эстетической культуры как одного из важных условий человеческой деятельности и включает рекомендации к изучению уровня эстетической культуры студентов, формированию литературно-художественных компетенций и привлечению талантливой молодежи в процессе внеаудиторной работы к культурно-эстетической деятельности – неотъемлемой составляющей будущей профессии.

Ключевые слова: эстетическая культура, эстетические вкусы, культурно-эстетическая деятельность, готовность к формированию эстетической культуры, эстетические чувства, культурно-эстетическая среда

The article reveals components of aesthetic culture formation as one of the most important aspects in human activity and includes recommendations for studying a level of students' aesthetic culture, formation of literary and artistic competencies and encouragement of gifted youth to cultural aesthetic activity that is an integral part of future specialty during extracurricular activities.

Keywords: aesthetic culture, aesthetic preferences, cultural aesthetic activity, readiness to aesthetic culture formation, aesthetic feelings, cultural aesthetic environment

Актуальність. За останні роки у нашій країні відбулися серйозні зміни. Україна стає країною, відкритою світові, демократичним суспільством, що буде ринкову економіку і правову державу, у якій на перше місце приходиться людина... У центрі оновленої освітньої системи в сучасних умовах знаходиться творча сутність людської діяльності. Цілі, що постають перед освітою, орієнтуються на особистість як важливу цінність, створюють умови для її розвитку, звільняють від

впливу зовнішніх обставин і вузької функціональної заданості. Ці цілі знайшли своє відображення в законах України, що стосуються освіти всіх рівнів [1, с. 323]. Важливим чинником, що формує особистість було завжди і залишається сьогодні мистецтво.

Людина звертається до мистецтва в пошуках істини й сенсу життя. Як ніяка інша форма суспільної свідомості, мистецтво сприяє духовному вдосконаленню, формуванню традицій і норм естетичної культури, окреслює критерії загальнолюдських цінностей та оцінки явищ життя. Як зауважує Миропольська Н. «Твори мистецтва, де прекрасне й потворне низьке та піднесене, красиве і витончене є естетично загостреними і «очищеними» від випадкових моментів, є важливим фактором естетичного виховання» [2, с. 29]. Мистецтво – особливий рівень людинознавства, що зворотно може суттєво впливати і на такі рівні людинознавства, як філософська антропологія, етика, естетика, педагогіка та ін., тому що, надаючи можливість «пережити непрожите, воно стискає суспільний та історичний досвід поколінь до концентрації та форм, доступних для особистісного прилучення до нього» [3, с. 240–241].

Часто доводиться чути у виступах перед абітурієнтами про ту чи іншу спеціальність, скільки коштів ви можете заробити, якщо отримаєте цей престижний фах. Це добре: праця має свою ціну, матеріальні статки цікавлять всіх. Але так хочеться нам, дорослим, а особливо юним, що сидять в залі, кого хвилюють перспективи держави, дізнатись, чим збагатиться духовно кожен з майбутніх спеціалістів, як зміниться світ на краще в руслі процвітання сучасних технологій? Відповідь однозначна: потрібно естетично розвивати особистість і головну роль тут має зіграти високе мистецтво, бо «результат естетичної діяльності може не тільки виступати у вигляді самостійного явища, але і бути аспектом будь-якого виду людської діяльності» [4, с. 158–159], «свідчити про поглиблення естетичного ставлення людини до дійсності» [5, с. 41]. Постає таким чином проблема поєднання прекрасного і корисного: однобічне спрямування на вузьку спеціалізацію має бути поєднане з естетичним зростом особистості молодшої людини, що буде оновлювати світ за законами краси.

У працях сучасних дослідників (Г.Ващенко, М.Верб, Л.Коваль, Н.Миропольська, Б.Неменський, В.Разумний, О.Рудницька, В.Скатерщиков, Т.Цвєлих, Г.Шевченко та ін.) розглядаються шляхи формування естетичної культури учня, студента. Надзвичайно плідним є визначення Г.Шевченко закономірностей процесу естетичного виховання, особливо щодо формування естетичного ставлення учнів до дійсності й мистецтва та розвитку естетичної активності. Цінною для нас є думка Н.Миропольської про те, що художня культура людини складається залежно від ступеня і характеру освоєння нею творів мистецтва. В.Журавльов, Д.Кабалевський, А.Радугін доводять, що художня культура становить ядро естетичної культури, тому вважаємо розширення літературної освіти, поглиблення читацької культури, розвиток літературних творчих здібностей, виховання естетичних смаків важливою складовою у формуванні естетичної культури особистості.

Мета статті – показати, як художня література та інші види мистецтва стають для студентів різних спеціальностей засобом, що сприяє їхньому духовному збагаченню, пробудженню талантів та прагнення до самовираження на високому естетичному рівні. Видатний український педагог В.О.

Сухомлинський у праці «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» писав: «Процес виховання всебічно розвиненої гармонійної особистості полягає в тому, що, дбаючи про досконалість кожної грані, сторони, риси людини, вихователь одночасно ніколи не випускає з поля зору ту обставину, що гармонія всіх людських граней, сторін, рис визначається чимось провідним, основним» [6, с. 176]. Погоджуючися з автором, що називає багато компонентів такої гармонії, відзначаємо саме естетичну.

Студентська пора – це час бурхливого розвитку розумових здібностей, набуття фахових навиків, активного формування самосвідомості молодій людині. Життя студентів характеризується емоційною насиченістю та яскравістю. Саме тому важливо визначитись і утвердитись особистості на рівні усвідомлення власної унікальності, адекватної самооцінки, прагнення до самовдосконалення, пізнання власного внутрішнього світу. Ці якості особистості вимагають особливої уваги на шляху художньо-естетичного виховання, в основу якого має бути покладена художньо-естетична культура як сукупність духовних, матеріальних цінностей, як комплекс соціальних явищ, що оточують людину в навколишньому світі. Це не тільки опанування створеного письменниками, митцями чи представлене різними культурними закладами: музеями, театрами, клубами картинними галереями. Художньо-естетична культура – це результат певної системи виховання, безпосередньо спрямованої на «формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини» [7, с. 315].

Вважаємо, що естетична освіта – це систематичний процес всієї роботи вузу, спрямований на формування естетичних знань, умінь, навичок та досвіду художньо-естетичної діяльності, розвиток естетичної свідомості особистості, емоційно-ціннісного ставлення до світу та свого місця в ньому, до людини, до творів мистецтва. Під час навчального процесу у вузі потрібно продовжувати навчати розумінню і оцінюванню прекрасного в житті, у праці, у мистецтві, у творчості, розвивати здатність студентів насолоджуватися прекрасним, щоб повноцінно сприймати і розуміти життя. Розуміння мистецтва як скарбниці духовних цінностей убезпечить сучасну молодь від впливу масової культури та засобів масової інформації, у тому числі Інтернету, що часто несуть бездуховність та кітч.

Література збагачує естетичні почуття, формує естетичну культуру і водночас гуманістична природа мистецтва літератури вводить у безмежний за своєю красою і багатством оточуючий світ та прищеплює відповідальність за його майбутнє. Зберігаючи шкільну традицію додаткового позакласного читання найбільш знакових художніх творів, до кожного навчального курсу гуманітарного факультету вузу складаємо списки додаткової літератури, радимо збагачувати домашні чи електронні бібліотеки книгами, що супроводжують людство протягом тисячоліть, навчаємо серйозної праці з цією літературою. Важливим елементом на шляху досягнення величі та глибини як класичної літератури, так і визначних явищ мистецтва слова сучасності є читацькі щоденники. Це дуже індивідуальні з приводу прочитаного та осмисленого коментарі, думки та висловлювання, зроблені для себе в зошитах чи на літературних форумах. Намагаємось фахово на засіданнях літературних клубів чи мистецьких віталень в позаурочний час ділитись зі своїми однодумцями, студентами різних факультетів, власними

міркуваннями та спостереженнями як з приводу класичної літератури («Клуб знавців творчості Діккенса» чи «Поетичного клубу») так і обговорювати сучасне мистецтво літератури, живопису, музики («Літературно-мистецька вітальня», «Знавці японської культури», «Заочна екскурсія літературними музеями світу»). Студенти охоче беруть участь у підготовці літературних свят, поетичних конкурсів, книжкових іменин, мистецьких квестів тощо. Щоразу кількість учасників позааудиторних заходів збільшується, народжуються нові цікаві проекти, а це – запорука зростання їх культурного та естетичного рівня.

Вражають результати анкетування серед студентів-першокурсників: так, на пропозицію назвати прочитані романи Герберта Уеллса, позитивну відповідь дають одиниці і то, посилаючись на середні класи базової школи, коли сприйняття цих глибоко наукових творів, які пророчо збуваються сьогодні, було ще по-дитячому наївним. А це лише один наочний приклад серед багатьох свідчень того, що здобутки літератури не стали надбанням молодшої людини, не формують її світогляд.

Роботу зі студентами різних спеціальностей по естетичному вихованню розпочинаємо як важливу складову з перших днів навчання. У нашому навчальному закладі складається система естетичної освіти, що полягає в пізнанні естетичних явищ і їх розмежування з низькопробними віяннями часу. Це крок до ціннісного естетичного сприйняття світу, естетичної оцінки явищ мистецтва. Вищим рівнем вважаємо інтерпретацію, тобто діяльнісний креативний крок до творчої самореалізації особистості. Тільки таким шляхом молода людина зможе вносити елементи прекрасного у своє життя і діяти за законами краси, буде уміти створювати прекрасне в усіх галузях своєї наступної фахової діяльності.

Виходячи з того, що студенти-першокурсники вже мають сформовані певні естетичні смаки, мистецьку ерудицію, здатність відчувати прекрасне, вміють висловлювати власні естетичні судження про мистецькі об'єкти, важливо досвідченому викладачеві проводити особистісно-зорієнтоване анкетування першокурсників, спостереження, індивідуальні та групові бесіди, тестування. Це потрібно для того, щоб зразу студент зміг увійти у сферу культурно-естетичної діяльності ВУЗу, маючи як попередню базову підготовку, так і оцінивши свої можливості та визначивши сферу самореалізації.

Обґрунтувавши концепцію формування естетичної культури студентів засобами художньої літератури як в процесі аудиторної так і позааудиторної роботи, визначивши критерії та показники психолого-педагогічного діагностування через анкетування та сформованість художньої культури студентів, приступаємо до планування виховання та вдосконалення рівнів їх естетичної культури. Постійно моніторимо й узагальнюємо динаміку розвитку естетичної культури студентів в умовах організації культурно-естетичного середовища навчального закладу через індивідуальні та групові бесіди, бліц-опитування, різні види тестування, інтерв'ю, співбесіди тощо.

Найбільш змістовною формою естетичного виховання студентів засобами художньої літератури, необхідність якої зростає повсякчас, є позааудиторні заходи, які проводимо як естетичну практику. Вони сплановані у системі відповідно зі сформованими духовними запитами студентів та визначенням рівня

їх естетичної культури і спрямовані на систематичне її поглиблення та розширення.

Плануючи виховну роботу, виходимо з індивідуальних потреб та розвитку інтересів кожного студента. Проводячи виховні заходи, залучаємо якомога більше учасників із метою самовираження кожного на ґрунті поглибленого опрацювання того чи іншого запропонованого проекту. Необхідність перспективного планування позааудиторної виховної роботи, систематичні, а не епізодичні виховні заходи, стають традицією в Хмельницькому національному університеті. При цьому суттєвим вважаємо не тільки різнобічне змістовне наповнення заходу, а й ретельно оформлені приміщення, де відбувається дійство: актові зали, аудиторія, вестибюль тощо. Стенди, плакати, фотовиставки, відеосупровід, музика, освітлення готуються професійно, бо чуттєвий контакт учасників заходу з об'єктами безпосереднього споглядання також формує естетичні смаки, підсилює емоційне сприйняття й виступає як особливий психофізичний феномен [8].

Зупинимось лише на окремих аспектах художньо-естетичного виховання студентів на прикладі студентського перформансу «І оживе слава України!», своєрідного національно-мистецького форуму в тяжкі та трагічні для України часи, що об'єднав щирих патріотів: студентів, викладачів, випускників, бібліотекарів, співробітників Хмельницького національного університету, батьків та рідних наших студентів. Перед початком культурно-дозвілєвої програми організатори запропонували форумчанам поставити свої підписи та побажання на «Глобусі мирних подій». Після урочистої національно-патріотичної частини, запалення Живого Вогню світлої пам'яті звучали «Вишневий цвіт» (уривок з поетичної симфонії І. Драча «Смерть Шевченка») і «Тарасові небеса...» (уривок з театральної вистави студентського літературного театру «Глорія»). Далі студенти артистично виконували завдання перформансу: інсценізацію обряду Зелених Свят, читали поезію Миколи Вінграновського, присвячену Кобзареві та пророчу сатиру Т.Шевченка «І мертвим, і живим...». Наступним дійством стала презентація авторських творчих робіт з «Основ літературної творчості», присвячених Кобзареві та Україні, що вишукано презентували студенти-філологи та прижиттєва посвята Тарасові Шевченку польського поета А.Сови мовою оригіналу у виконанні учасників літературного клубу «Роса». Інтригою студентського перформансу було визначення в різних номінаціях переможців: VII конкурсу читців, переможців у номінації авторська поезія, виконавця головної ролі у театральній виставі. Фінальну пісню «До перемог, студентська спільното!» всі учасники заходу виконали, ставши у родинне коло. Таким чином, краса поетичного слова, пісні, майстерної акторської гри, а також патріотичної символіки, виставки книг, театральних костюмів, музичний супровід, відеоряд стали окрасою заходу, несли як патріотичне так і естетичне навантаження.

Висновки. Таким чином, створення культурно-естетичного середовища ВУЗу та всебічне сприяння до залучення широкого загалу студентів до культурно-мистецьких заходів дає свої позитивні результати. Розпочавши з вивчення культурно-естетичного рівня студентів шляхом системного спрямування до самовиховання та залучення до творчого самовираження через широку університетську мережу клубів, об'єднань, мистецьких вечорів, віталень, свят тощо об'єднуємо зусилля всіх відповідних структур закладу на виконання важливої мети – виховувати і фахівця, і естетично розвинену особистість.

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : [монографія] / І. А. Зязюн. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
2. Миропольська Н.Є. Формування художньої культури учнів загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова : дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.01 / Наталія Євгенівна Миропольська. – К., 2003. – 394 с.
3. Иванов В.П. Человеческая деятельность – познание – искусство / В.П. Иванов. – К. : Наукова думка, 1977. – 251 с.
4. Уледов А.К. Духовная жизнь общества : проблемы методологии исследования / А.К. Уледов. – М. : Мысль, 1980. – 271 с.
5. Егоров А.Г. Научно-техническая революция и художественная культура в период строительства коммунизма / А.Г. Егоров // Искусство и научно-технической прогресс. – М. : Искусство, 1973. – С. 15–63.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : [в 5 т.]. – Т. 1. – К. : Рад. шк., 1976. – 99 с.
7. Фіцула М.Н. Педагогіка : навч. посібник / М.Н. Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 660 с.
8. Ткемаладзе А. Вопросы эстетического познания А. Ткемаладзе. – Тбилиси : Хеловнеба, 1982. – 179 с.

Отримано 20.02.2015 р.

УДК 378.113

Постернак О.В.[°]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка студентка 2 курсу магістратури, спеціальності «УНЗ»

САМОМЕНЕДЖМЕНТ У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІНЦЯ

У статті розкрито сутність психологічної готовності майбутніх керівників освітніх організацій до управлінської діяльності та зміст і напрями самоменеджменту. Наведено результати дослідження рівня психологічної готовності та самоменеджменту, а також продемонстровано наявність прямого зв'язку між ними.

Ключові слова: управлінська діяльність, психологічна готовність, самоменеджмент

В статье раскрыта суть психологической готовности будущих руководителей образовательных организаций к управленческой деятельности, содержание и направления самоменеджмента. Приведены результаты исследования уровня психологической готовности и самоменеджмента, а также продемонстрировано наличие прямой связи между ними.

Ключевые слова: управленческая деятельность, психологическая готовность, самоменеджмент

The article deals with the nature of psychological readiness of future leaders of educational institutions for management activities and the content and direction of self-management. The results of the study of psychological readiness and self-management, and demonstrated a positive link between them.

Keywords: administrative activity, psychological readiness, self-m

Актуальність. Суспільні перетворення, що характерні для сучасного стану розвитку української держави в цілому та освіти зокрема, зумовлюють необхідність пошуку шляхів та засобів удосконалення фахової підготовки

[°] © Постернак О.В., 2015 р.